

Sporda Üçlü Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi: Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeklerinin Türkçe'ye Uyarlanması

Nurgül KESKİN AKIN¹, F. Hülya AŞÇI²

¹Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, AĞRI
²Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, İSTANBUL

Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmada, sporda üçlü yeterlik algılarını ölçmek amacıyla geliştirilen Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeklerinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 127 kadın ve 202 erkek olmak üzere farklı spor branşlarından toplam 329 sporcu ($\bar{X}_{yaş}=20.40$, $Ss=4.72$) katılmıştır. Üç faktörlü ilişkili ölçüm modelinde yer alan Öz-Yeterlik Ölçeği, Diğer-Yeterlik Ölçeği ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği 5'li Likert tipindedir. Katılımcılara bu üç ölçek ile birlikte, Sporda Kaygı Ölçeği-2, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve İlişki Niteliği Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerin yapı geçerliğini test etmek amacıyla, doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yakınsak geçerlik için Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri ile, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve İlişki Niteliği Ölçeği arasındaki ilişkilerle birlikte AVE ve CR değerleri; iraksak geçerlik için ise Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri ile Sporda Kaygı Ölçeği-2 arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek içinse Cronbach Alpha iç tutarlık ve CR katsayıları hesaplanmıştır. DFA sonuçları ölçeklerin özgün yapısını desteklemektedir. Analiz sonucunda bulunan korelasyonlar ölçeklerin yakınsak ve iraksak geçerliğini desteklemektedir. Cronbach Alpha ve CR katsayıları ölçeklerin güvenilirliğini desteklemiştir. Bu sonuçlar Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Üçlü yeterlik algıları, Spor, Öz-yeterlik, Diğer-yeterlik, İlişki temelli öz-yeterlik, Yapı geçerliği

Evaluation of Tripartite Efficacy Perceptions in Sports: Adaptation of Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales into Turkish

Abstract

The study was aimed to investigate the validity and reliability of Turkish version of Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales developed in order to measure tripartite efficacy perceptions in sports. One hundred and twenty seven female and 202 male, from different sports branches totally 329 athletes ($\bar{x}_{age}=20.40$, $Sd=4.72$) participated in this study. Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales in the three-factor related measurement model are 5 point Likert type. In addition to these scales, Sports Anxiety Scale-2, Trait Sport-Confidence Inventory and Quality of Relationships Inventory were administered to the participants. First order three factor correlated confirmatory factor analysis (CFA) was used to test construct validity of Turkish version of the Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales suggested in the original study. In order to determine the convergent validity of Turkish version of the scales, their relationships with Trait Sport-Confidence Inventory and Quality of Relationships Inventory were tested by Pearson correlation coefficients and AVE and CR values were calculated. For divergent validity, the relationships between Turkish version of Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales and Sports Anxiety Scale-2 were analyzed by Pearson correlation analysis. Cronbach's Alpha and CR coefficients were calculated to determine reliability of the scales. CFA results provided support for the three factor model. Correlations and AVE and CR values supported divergent and convergent validity of the scales. Cronbach's Alpha and CR coefficients supported reliability of the scales. The results of the study suggest that the Turkish version of Self-Efficacy, Other-Efficacy and Relation-Inferred Self-Efficacy Scales are valid and reliable measures for the evaluation of tripartite efficacy perceptions in Turkish athletes.

Keywords: Tripartite efficacy perceptions, Sports, Self-efficacy, Other-efficacy, Relation-inferred self-efficacy, Construct validity

Giriş

Sporcuların en iyi performanslarının, güçlü ve olumlu yeterlik inançlarına sahip olduklarında ortaya çıktığı bilinmektedir (Barling ve Abel, 1983; Martin ve Gill, 1991; Moritz, Feltz, Fahrbach ve Mack, 2000). Sporcular için kişisel becerilerini değerlendirdikleri yeterlik inançları, bilişsel, motivasyonel, duygusal ve seçim süreçlerini etkileyebilmektedir (Bandura, 1995). Son yirmi yılda artan bir yönelim ile spor psikolojisinde yapılan araştırmalar, öz-yeterliğin ilişkisel süreçlerden de hem etkilenen, hem de ilişkisel süreçleri etkileyen bir değişken olduğunu ortaya koymuştur (Hampson ve Jowett, 2014; Jackson ve Beauchamp, 2010; Jackson, Knapp ve Beauchamp, 2009; Saville ve ark., 2014). Spor ortamında bireyin öz-yeterlik algılarına ilişkin bilgilerin kaynaklarından bir kısmını oluşturan antrenörlerin sporcuları ile ilişkilerinin önem taşıdığı vurgulanmaktadır (Saville ve ark., 2014).

2002 yılında teorik bir model ile öz-yeterliğin, bireyin yakın ilişkide olduğu diğer bireyler ile ilişkisinde aracı ve düzenleyici bir etkisi olduğu, bu etkisi aracılığıyla *ilişkisel yeterlik algıları* da geliştirdiği öne sürülmüştür (Lent ve Lopez, 2002). Üçlü Yeterlik Algıları adı verilen model, bireyin belirli bir beceriye yönelik yeteneklerine olan *öz-yeterlik* algısının yanı sıra, bireyin kendisi için önemli olan bir diğer kişinin yeteneklerine

olan güvenini ifade eden *diğer yeterlik (other-efficacy)* ve bir kişinin başkalarının kendisiyle ilgili düşüncelerine ilişkin tahminini temsil eden *ilişki temelli öz-yeterlik (relational-inferred self-efficacy/RISE)* kavramlarını içermektedir. Modele göre bireyin öz-yeterliğinin üzerinde, kendisi için önemli olan diğer kişi ile arasındaki ilişki büyük rol oynamaktadır. Birey, diğer kişiden algıladığı sözel ve sözel olmayan davranışlar ve geri bildirimler aracılığı ile ilişki yeterlik inançlarını şekillendirir. Buna göre, antrenörünün yeterliklerine güvenen (diğer yeterlik) sporcunun, antrenöründen algıladığı ilişki temelli öz-yeterliğinin yüksek olması; antrenörünün de onun yeterliklerine güvendiğine dair bir inanç (ilişki temelli öz-yeterlik) geliştirmesi beklenmektedir. Bu üç yeterlik inancının da birbirleriyle pozitif bir şekilde ilişkili olduğu belirtilmektedir (Lent ve Lopez, 2002). Örneğin, güvenilir bir kaynak olarak antrenörünün “Bu görevi yerine getirebileceğine inanıyorum” gibi bir geribildirimde bulunması, sporcunun yüksek ilişki temelli öz-yeterlik algılamasını (“Antrenörüm yapabileceğime inanıyor”) şeklinde sağlayacaktır. Lent ve Lopez (2002), algılanan ilişki temelli öz-yeterliğin, öz-yeterliğin güçlü bir belirleyicisi olabileceğini, kişinin performansı ve göreve ilişkin sahip olduğu beceriler hakkında nesnel geri bildirim bulunmadığı veya belirsiz olduğu durumlarda özellikle etkili olabileceğini öne sürmektedir. Bu modelin ele alındığı farklı çalışmalarda, finans danışmanı (Wang, 2018), akademik tez danışmanı (Morrison ve Lent, 2014), takım arkadaşı (Jackson ve ark., 2014), antrenör (Jackson ve Beauchamp, 2010a; Jackson ve ark., 2014), beden eğitimi öğretmeni (Jackson, Myers, Taylor ve Beauchamp, 2012a; Jackson ve ark., 2014) önemli olarak atfedilen “diğer kişi” olarak konumlandırılmıştır.

Üçlü yeterlik algıları modeline (Lent ve Lopez, 2002) göre yapılan araştırmalar, spor ortamında öz-yeterlik, diğer yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterliğin birbirleriyle pozitif ilişkili olduğunu (Jackson, Whipp, Chua ve Pengelley, 2012b); beden eğitimi ve fiziksel aktivite ortamlarında, diğer yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterliğin, öz-yeterliğin doğrudan belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur (Jackson, Beauchamp ve Knapp, 2007; Jackson, Gucciardi ve Dimmock, 2011; Jackson ve ark., 2012a;). Özellikle, diğer yeterlik ve öz-yeterliğin ilişki bağlılığının, artan çaba ve performansın belirleyicisi olduğu bulunmuştur (Beauchamp ve Whinton, 2005; Jackson ve Beauchamp, 2010b; Jackson, Beauchamp ve Knapp, 2007). Jackson ve Beauchamp'ın (2010) yürüttüğü bir çalışmada, ilişki temelli öz-yeterliği yüksek olarak algılayan antrenörlerin ilişkiye dair daha olumlu bağlılık ve memnuniyet algısına sahip oldukları belirtilmiştir. Ayrıca üçlü yeterlik algıları, beden eğitimi ve spor ortamlarında nitel ve nicel yaklaşımlarla yürütülen çalışmalarda, çaba (Jackson ve Beauchamp, 2010a), zevk alma (Jackson ve ark., 2014), durumluk optimal performans duygu durumu (Pineau ve ark., 2014; Sklett, Loras ve Sigmundsson, 2018), içsel güdülenme (Jackson ve ark., 2013), antrenöre bağlılık (Jackson ve Beauchamp, 2010a), antrenörden memnuniyet (Jackson, Gucciardi ve Dimmock, 2011) gibi birçok durumsal faktör ile birlikte ele alınmış ve bu değişkenlerle pozitif yönde ilişkili, sosyal kaygı (Gairns, Whipp ve Jackson, 2015) ve antrenörle çatışma (Jackson, Gucciardi ve Dimmock, 2011) gibi değişkenlerle ise negatif yönde ilişkili sonuçlar bulunmuştur. Bunun yanında, takımla ilgili eğilimler (Jackson ve Beauchamp, 2010b), spora katılımı sürdürme, niyet ve tutumlar (Jackson ve ark., 2014), başarı (Jackson ve ark., 2012b), serbest

zamanda fiziksel aktivite davranışı (Jackson ve ark., 2013) ve performans (Dunlop, Beatty ve Beauchamp, 2011) gibi davranışsal çıktılarla da pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Üçlü yeterlik algılarının değerlendirilmesine ilişkin ölçme araçları incelendiğinde; uluslararası alan yazında Jackson ve arkadaşlarının (2012a) Avustralyalı üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite derslerinde algıladıkları üçlü yeterlik inançlarını değerlendirmek amacıyla geliştirdiği, öz-yeterlik, öğretmene dair diğer yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterlik olmak üzere üç boyutu da ölçen üçlü yeterlik envanteri bulunmaktadır. Ayrıca, beden eğitimi dersine ilişkin üçlü yeterlik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilen üçlü yeterlik algıları envanteri, öz-yeterlik, diğer yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterliğin değerlendirilmesini sağlamaktadır (Jackson ve ark., 2012b). Aynı ölçme aracının Avustralyalı ve Singapurlu öğrenciler üzerinde incelenerek kültürlerarası geçerlik ve güvenilirliği de desteklenmiştir (Jackson ve ark., 2012b). Beden eğitiminde üçlü yeterlik algılarının belirlenmesini sağlayan ölçme aracının (Jackson ve ark., 2012b), Koreli ortaokul öğrencileri üzerinde de geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Cheon ve Song, 2017). Jackson, Gucciardi ve Dimmock (2011) tarafından geliştirilen; sporcunun kendi becerilerine yönelik inançlarını derecelendirdiği 14 maddeden oluşan Öz-Yeterlik Ölçeği, sporcunun antrenörünün yeterliklerini derecelendirdiği 15 maddeden oluşan Diğer-Yeterlik Ölçeği ve sporcunun antrenörünün onun becerilerine ilişkin güvenine dair tahminlerini içeren 14 maddeden oluşan İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği ile bireysel sporlarda sporcu-antrenör ikilisi arasındaki ilişkide sporcunun üçlü yeterlik algılarının değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ölçekte yer alan bu üç yapı, çalışmalarda birlikte kullanılabilirliği gibi ayrı ayrı da kullanılabilir. Spor ortamında yapılan başka bir çalışmada, Jackson ve arkadaşlarının (2012b) çocuklar için geliştirdiği beden eğitiminde üçlü yeterlik algılarının değerlendirilmesini sağlayan ölçek maddeleri, spora uyarlanarak çocuk takım sporcularının antrenörleriyle aralarındaki ilişkide üçlü yeterlik algılarının ölçümünde kullanılmıştır (Saville ve Bray, 2016). Türkçe alan yazına bakıldığında ise, Bandura'nın (1977) öz-yeterlik kuramına dayanan sporda sürekli ve durumluk güvenin ölçümünü sağlayan, Vealey (1986) tarafından geliştirilen, Engür, Tok ve Tatar (2006) tarafından Durumluk ve Sürekli Sportif Güven Envanteri olarak Türkçe'ye uyarlaması yapılmış, Yıldırım (2013) tarafından ise sporda sürekli güveni ölçen alt ölçeği Türkçe'ye uyarlanmış ve Sporda Sürekli Güven Ölçeği olarak çevrilmiştir. Bandura'nın (1977) öz-yeterlik kuramına dayanan Türkçe geçerlik ve güvenilirliği sınamış bir diğer ölçek ise, Sporda Kolektif Yeterlik Ölçeği'dir. Short, Sullivan ve Feltz'in (2005) sporda kolektif yeterliğin değerlendirilmesini sağlamak amacıyla geliştirdiği ölçeğin Türkçe versiyonunun psikometrik özellikleri, Öncü, Feltz, Lirgg ve Gürbüz (2018) tarafından incelenmiştir. Ölçek, her bir faktörün dört madde ile temsil edildiği; çaba, yeterlik, birlik, ısrar ve hazırlık olmak üzere beş faktörden oluşmaktadır (Öncü ve ark., 2018).

İncelenen alan yazın doğrultusunda, sporda üçlü yeterlik algıları modelinin (Lent ve Lopez, 2002) son yıllarda birçok farklı değişkenle ele alınması, aynı zamanda takım sporu ortamlarında da bu yapıların genellenebilirliğinin belirlenmesinin önerilmesi (Jackson ve ark., 2011) ve Türkçe alan yazında bu modele dayanan çalışmanın bulunmaması bu araştırmaya yön vermiştir. Öz-Yeterlik Ölçeği, Diğer-Yeterlik Ölçeği ve İlişki Temelli Öz-

Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanmasının araştırmacılar için bu alana ışık tutacağı, bireysel ve takım sporcularından oluşan heterojen bir örneklem grubunda sınanmasının spor psikolojisi alan yazınına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle bu tarama çalışmasının amacı, Jackson, Gucciardi ve Dimmock (2011) tarafından geliştirilen, Öz-Yeterlik Ölçeği, Diğer-Yeterlik Ölçeği ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun yapı geçerliği, yakınsak-ıraksak geçerliğinin ve güvenilirliğinin incelenmesidir.

Ölçeklerin yakınsak ve ıraksak geçerliğinin sınanması kapsamında alan yazındaki çalışmalar göz önünde bulundurularak üçlü yeterlik algılarının, kendine güven, antrenör-sporcu arasındaki ilişkinin kalitesi ya da ilişkinin öğelerinin yanı sıra kaygı ve çatışma ile de ilişkili olabileceği öngörülmektedir (Jackson ve Beauchamp, 2010a; Jackson, Gucciardi ve Dimmock, 2011; Jackson ve ark., 2013). Buna göre, Öz-Yeterlik Ölçeği, Diğer-Yeterlik Ölçeği ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği'nin, özgüvenin değerlendirilmesini sağlayan Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve bireyler arasındaki ilişkinin niteliğinin değerlendirilmesini sağlayan İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ve ilişki derinliği alt boyutları ile pozitif yönde ilişkili, sporda sürekli kaygının değerlendirilmesini sağlayan Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutuyla negatif yönde ilişkili olduğu hipotezi kurularak yapı geçerliğinin bir türü olan yakınsak-ıraksak geçerliğin de sınanması amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde olasılıksız örnekleme türlerinden uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde ise, faktör analizinde birey-madde oranının göz önünde bulundurulması, örneklem büyüklüğünün buna göre belirlenmesi gerektiği, her bir madde için en az 10 birey olması gerektiği, örneklem sayısının madde sayısına oranının asla 5'ten daha düşük olmaması gerektiği gibi öneriler yer almaktadır (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017). Bazı kaynaklarda ise, faktör analizi yapılan çalışmalarda örneklem sayısının en az 100 (MacCallum, Widaman, Zhang ve Hong, 1999), en az 300 (Norusis, 2010) olması gerektiği gibi önerilerde bulunulmuştur. Bu nedenle çalışmada, en az 300 örneklem sayısına ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmaya 127 kadın ($\bar{X}_{yaş} = 20.39$, $Ss = 5.46$) ve 202 erkek ($\bar{X}_{yaş} = 20.41$, $Ss = 4.19$) olmak üzere bireysel (atıcılık, atletizm, badminton, boks, güreş, jimnastik, judo, karate, kickboks, muay thai, tenis, yüzme, taekwondo) ve takım sporlarından (basketbol, futbol, halk dansları, hentbol, rafting, softbol, sutopu, voleybol) toplam 329 sporcu ($\bar{X}_{yaş} = 20.40$, $Ss = 4.72$) katılmıştır. Katılımcıların 114'ü milli sporcudur. Kadın katılımcılar 8.32 ± 5.43 yıldır spor yaptıklarını ve haftada 6.17 ± 2.45 kez antrenman yaptıklarını, erkek katılımcılar ise 9.93 ± 4.36 yıldır spor yaptıklarını ve haftada 6.23 ± 2.43 kez antrenman yaptıklarını belirtmişlerdir. Tüm katılımcılar, 9.31 ± 4.86 yıldır spor yapmakta ve haftada 6.20 ± 2.43 kez antrenman yapmaktadırlar. Kadın katılımcılar 3.26 ± 3.23 yıldır aynı antrenör ile birlikte çalıştıklarını belirtirken, erkek katılımcılar 2.92 ± 3.27 yıldır aynı antrenör ile çalıştıklarını belirtmişlerdir. Tüm katılımcılar ise 3.05 ± 3.25 yıldır aynı antrenör ile birlikte çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılar hakkında yaş, cinsiyet, spor dalı, kaç yıldır sporcu oldukları, haftada kaç kez antrenman yaptıkları, ne kadar süredir aynı kulüpte sporcu oldukları, ne kadar süredir aynı antrenörle çalıştıkları ve milli sporcu olup olmadıklarına ilişkin tanımlayıcı bilgiler edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Sporda Üçlü Yeterlik Algılarının değerlendirilmesi amacıyla Jackson, Gucciardi ve Dimmock (2011) tarafından üç faktörlü ilişkili ölçüm modelinde yer alan Öz-Yeterlik Ölçeği, Diğer-Yeterlik Ölçeği ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği olmak üzere üç ölçek geliştirilmiştir.

Öz-Yeterlik Ölçeği, sporcunun becerilerine yönelik inançlarını derecelendirdiği 14 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipindeki ölçeğin yanıtlanmasında, sporcudan kendisine yönlendirilen ifadeleri (örneğin: "Branşımın tüm zor tekniklerini yapmada kendime...") "Hiç güvenmiyorum (1), Biraz güveniyorum (2), Güveniyorum (3), Çok güveniyorum (4) ve Tamamen güveniyorum (5)" seçeneklerinden uygun olanı seçerek tamamlaması istenmektedir ve ölçeğin puanlaması buna göre yapılmaktadır.

Diğer-Yeterlik Ölçeği, sporcunun antrenörünün yeterliklerini derecelendirdiği 15 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert tipindeki ölçeğin yanıtlanmasında sporcudan, kendisine yönlendirilen ifadeleri (örneğin: "Benimle her zaman etkili bir şekilde iletişim kurması konusunda antrenörüme...") "Hiç güvenmiyorum (1), Biraz güveniyorum (2), Güveniyorum (3), Çok güveniyorum (4) ve Tamamen güveniyorum (5)" seçeneklerinden uygun olanı seçerek tamamlaması istenmektedir ve ölçeğin puanlaması buna göre yapılmaktadır.

İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği, sporcunun antrenörünün onun becerilerine ilişkin güvenine dair tahminlerini içeren 14 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert tipindeki ölçeğin yanıtlanmasında, sporcudan kendisine yönlendirilen ifadeleri (örneğin: "Antrenörüm, branşımın tüm zor tekniklerini yapma konusunda bana...") "Hiç güvenmez (1), Biraz güvenir (2), Güvenir (3), Çok güvenir (4) ve Tamamen güvenir (5)" seçeneklerinden uygun olanı seçerek tamamlaması istenmektedir ve ölçeğin puanlaması buna göre yapılmaktadır.

Sporda Kaygı Ölçeği-2, araştırmada iraksak geçerliğin değerlendirilmesi için kullanılmıştır. Sporcuların sürekli kaygı düzeylerini değerlendirdiği Sporda Kaygı Ölçeği-2, Smith, Smoll, Cumming ve Grossbard (2006) tarafından geliştirilmiş, Akyol, Altuntaş, Sezer ve Aşçı (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 15 madde, 3 alt boyutu (somatik kaygı, endişe ve konsantrasyon bozukluğu) olan ölçek tek faktörlü yapıda da puanlanabilmektedir. Ölçek yanıtları "Hiç"ten "Çok Fazla"ya doğru değişen 4'lü Likert tipindedir.

Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği, yakınsak geçerliğin değerlendirilmesi için araştırmaya dahil edilmiştir. Sporda kendine güvenin sürekli ve durumluk olarak

ölçülmesi amacıyla Vealey (1986) tarafından geliştirilen envanterin sürekli öz-güveni ölçen alt ölçeğidir. Engür, Tok ve Tatar (2006) tarafından Durumluk ve Sürekli Sportif Güven Envanteri olarak Türkçe'ye uyarlanmış, Yıldırım (2013) tarafından ise sporda sürekli güveni ölçen alt ölçeği Türkçe'ye çevrilmiş ve Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği olarak uyarlanmıştır. Bu çalışmada, Yıldırım (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 13 maddeden ve tek faktörden oluşmaktadır. Likert tipinde olan ölçekteki maddelere verilen seçenekler 1'den 9'a kadar; düşük, orta, yüksek şeklinde sıralanmıştır.

İlişki Niteliği Ölçeği, araştırmada yakınsak ve iraksak geçerliği değerlendirmek için kullanılmıştır. Ölçek bireyin yakın ilişkideki özel sosyal destek algılarını ölçmek amacıyla Pierce, Sarason ve Sarason (1991) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye Özabacı (2011) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinal formu 25 maddeden oluşurken, Türkçe formunda 16 madde kullanılmaktadır. Ölçeğin sosyal destek, ilişkideki derinlik ve çatışma olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek "Fazla değil" ile "Çok fazla" arasında değişen 4'lü Likert tipindedir.

Veri Toplama Süreci

Ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanması sürecinde Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeklerinin geliştirildiği çalışmanın sorumlu yazarı ile elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiş ve ölçeklerin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. Verilerin toplanmasında, 165 katılımcıya anketler araştırmacı tarafından kâğıt-kalem tekniğiyle uygulanmış, 164 katılımcıya ise Google Formlar'da oluşturulan çevrimiçi anket aracılığıyla ulaşılmıştır. Veriler, tüm katılımcılar aktif yarışma sezonundayken araştırma hakkında bilgilendirme ve onam formları aracılığıyla gönüllülük ilkesine uyularak toplanmıştır.

Çeviri Aşamaları

Ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanmasında, Brislin (1986) ve Beaton, Bombardier, Guillemine ve Ferraz (2000) tarafından önerilen aşamalar takip edilerek standart çevirigeri çeviri yöntemi kullanılmıştır. Çeviri sürecinin ilk aşamasında, anadili Türkçe olan ve İngilizce dil bilen üç farklı spor psikolojisi alanında uzman kişi tarafından ölçeklerin kaynak dil olan İngilizce'den hedef dil olan Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. İkinci aşamada, ilk aşamada ortaya çıkan üç farklı çeviriden benzer ve farklı çevirilerin yer aldığı bir anket formu oluşturularak bu form spor psikolojisi alanından üç uzmana gönderilmiştir. Üçüncü aşamada, uzmanların önerisi doğrultusunda ortak veya farklı olarak belirlenen maddelerin Türkçe'den İngilizce'ye geri çevirisi için oluşturulan ortak form iki farklı yabancı dil uzmanına gönderilmiştir. Çeviri sürecinin son aşamasında, birinci, ikinci ve üçüncü aşamalarda oluşturulan tüm çeviriler bir uzman yargıcıya gönderilmiştir. Uzman yargıcı tarafından geri çeviriden elde edilen maddeler ile orijinal ölçek maddeleri karşılaştırılarak, birbirine en yakın çeviriler ile orijinal dildeki maddeleri Türk dilinde en iyi ifade eden çeviriler göz önünde bulundurularak, Türkçe ölçeklere son hâli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Öncelikle, verilerin normal dağılımının kontrolü için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir.

Ölçeklerin yapı geçerliğini test etmek amacıyla, Maximum Likelihood (En Çok Olabilirlik) yöntemi ile Doğrulatory Faktör Analizi (DFA) ve yakınsak-ırsak geçerlik kullanılmıştır. Ölçeklerin geliştirildiği özgün çalışmada önerilen (Jackson ve ark., 2011) birinci düzey üç faktörlü ilişkili model DFA ile test edilmiştir. DFA'nın kullanıldığı faktör analizi yöntemlerinde kullanılan modelin istatistiksel uygunluğunu gösteren bazı referans değerler dikkate alınmıştır. Önerilen ölçütler arasında en çok kullanılanlar χ^2 /sd , RMSEA, NFI, NNFI, CFI ve SRMR'dir. Doğrulatory faktör analizinde model-veri uyumunun sağlanması için RMSEA ve SRMR değerlerinin 0-0.05 aralığında olması iyi uyumu, 0.05-0.10 arasında olması kabul edilebilir uyumu göstermektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). Ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden çıkan sonucun 3'ten küçük olması model uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Schermelleh-Engel ve ark., 2003). Ayrıca NFI, NNFI ve CFI değerlerinin 0.90'ın üzerinde olması kabul edilebilir, 0.95 ile 1.00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir (Bentler, 1990; Hu ve Bentler, 1999). Ölçüm modelinin yapı geçerliğinin sınanmasında yakınsak geçerlik, ortalama açıklanan varyansı ifade eden AVE değeri ve bileşik güvenilirliği ifade eden CR katsayısı incelenerek kontrol edilmiştir. Yakınsak geçerliğin sağlanması için CR katsayılarının AVE değerlerinden büyük olması ve AVE değerinin 0.50'den büyük olması beklenmektedir. Ancak AVE değerleri 0.50'den küçük olduğunda, CR katsayısı 0.60'dan büyük ise yapının yakınsak geçerliği yeterli görülmektedir (Fornell ve Larcker, 1981).

Bunun yanı sıra, yakınsak geçerlik için Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri ile, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ve ilişki derinliği alt boyutları; ırsak geçerlik için ise Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri ile Spor Kaygı Ölçeği-2 ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutu arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Verilerin analizinde IBM SPSS 20 ve LISREL 8.80 programları kullanılmıştır.

Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ve Bileşik Güvenirlik (CR) katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlığa dayalı bir güvenilirlik katsayısı olan CR katsayısının, 0.60 ile 0.70 arasındaki değerlerinin kabul edilebilir bileşik güvenilirliği, 0.70 ve üzerindeki değerlerinin ise iyi düzeyde bileşik güvenilirliği gösterdiği belirtilmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2009).

Bulgular

Araştırmada uygulanan ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Ölçeklerden alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde verilerin normal bir dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistikler

Ölçekler		Ort.	S.s.	Çarpıklık	Basıklık
Sporda Üçlü Yeterlik Algıları	Öz-Yeterlik Ölçeği	3.83	0.65	-0.04	-0.74
	Diğer Yeterlik Ölçeği	3.80	0.86	-0.37	-0.54
	İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği	3.71	0.72	-0.06	-0.47
Sporda Kaygı Ölçeği-2		1.77	0.50	0.86	0.86
Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği		7.10	1.27	-0.66	0.27
İlişki Niteliği Ölçeği	Sosyal Destek	3.05	0.67	-0.59	-0.07
	İlişki Derinliği	2.86	0.71	-0.34	-0.44
	Çatışma	2.07	0.57	0.31	-0.14

Yapı Geçerliliği

Elde edilen veriler ile Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeklerinden oluşan üç faktörlü ilişkili ölçüm modelinin uyumu birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan uyum iyiliği indeks değerlerine bakıldığında, $\chi^2/df = 2.97$, RMSEA = 0.08, SRMR = 0.05, NFI = 0.96, NNFI = 0.98 ve CFI = 0.98 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, elde edilen uyum indeks değerlerinin iyi ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeklerinden oluşan üç faktörlü ilişkili modele ilişkin uyum iyiliği indeks değerleri

χ^2/df	RMSEA	CFI	NFI	NNFI	SRMR
2.97	0.08	0.98	0.96	0.98	0.05

Ölçekler arasındaki ilişkilere bakıldığında, öz-yeterlik ve diğer-yeterlik arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r = 0.65$), öz-yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterlik arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r = 0.81$), diğer-yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterlik arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r = 0.77$) korelasyonlar olduğu gözlenmiştir (Şekil 1).

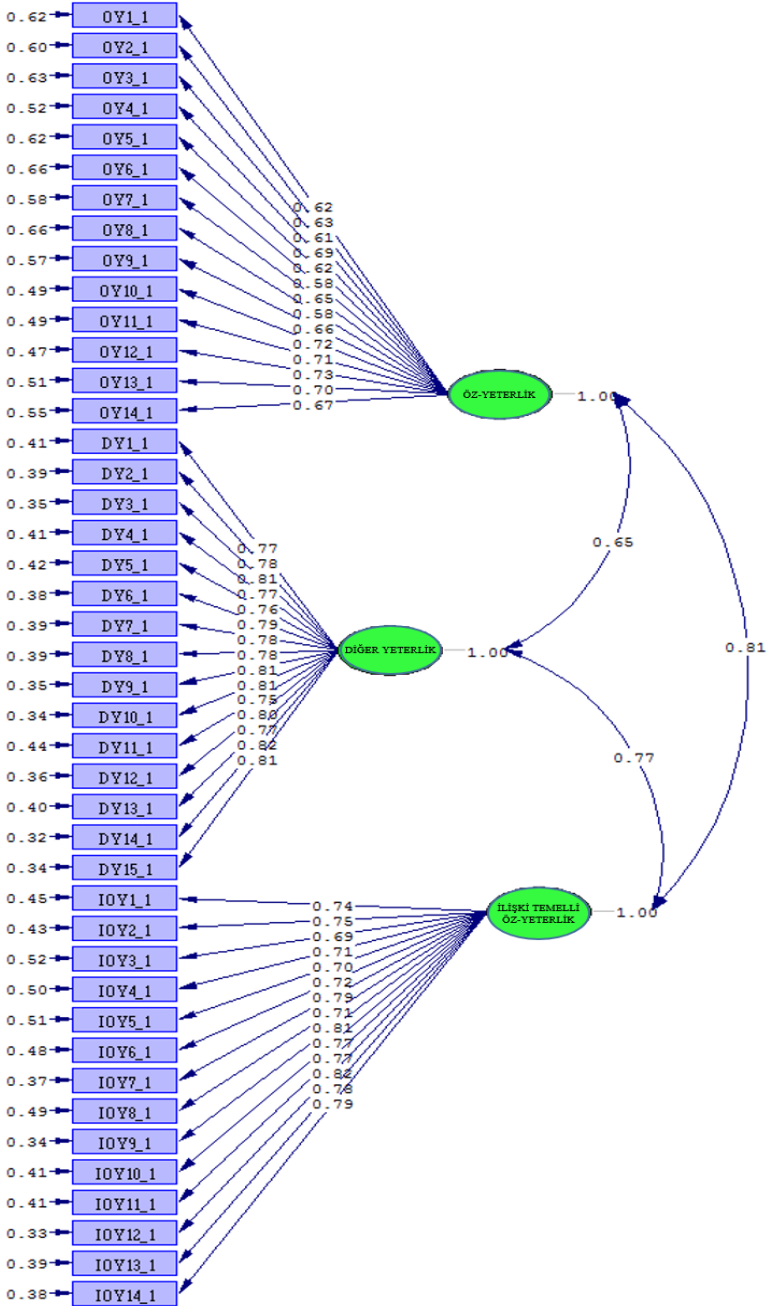
Doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri Şekil 1'de sunulmuştur. Maddelere ait standartlaştırılmış yükler incelendiğinde, Öz-Yeterlik Ölçeği madde faktör yüklerinin 0.58-0.73 arasında değiştiği, Diğer-Yeterlik Ölçeği madde faktör yüklerinin 0.75-0.82 arasında değiştiği, İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği madde faktör yüklerinin 0.69-0.82 arasında değiştiği görülmektedir.

Yakınsak ve İraksak Geçerlik

Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türkçe formunun yakınsak ve iraksak geçerliğini belirlemek için, üç ölçek ile birlikte Sporda Kaygı Ölçeği-2, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişkiler ile AVE ve CR değerleri incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Öz-Yeterlik Ölçeği ile Sporda Kaygı Ölçeği-2 arasında orta düzeyde negatif ($r = -0.34$, $p < 0.01$), Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği arasında orta düzeyde pozitif ($r = 0.58$, $p < 0.01$), İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ($r = 0.16$, $p < 0.05$) ve ilişki derinliği ($r = 0.24$, $p < 0.01$) alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler

bulunmuştur. İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutu ile Öz-Yeterlik Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Şekil 1. Üç faktörlü ilişkili ölçüm modeli

Diğer-Yeterlik Ölçeği'nin, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ile arasında düşük düzeyde negatif ($r = -0.17, p < 0.01$), Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ile arasında orta düzeyde pozitif ($r = 0.31, p < 0.01$), İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ($r = 0.36, p < 0.01$) ve ilişki derinliği ($r = 0.41, p < 0.01$) alt boyutları ile arasında orta düzeyde pozitif, çatışma alt boyutu ile arasında ise düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür ($r = -0.13, p < 0.01$).

İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği'nin, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ile arasında düşük düzeyde negatif ($r = -0.27, p < 0.01$), Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ile arasında orta düzeyde pozitif ($r = 0.49, p < 0.01$), İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ($r = 0.29, p < 0.01$) ile düşük ve ilişki derinliği ($r = 0.34, p < 0.01$) ile arasında orta düzeyde pozitif, çatışma alt boyutuyla ise İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 3).

Yakınsak geçerlik için hesaplanan AVE ve CR değerleri, Öz-Yeterlik Ölçeği (AVE = 0.43, CR = 0.91), Diğer-Yeterlik Ölçeği (AVE = 0.62, CR = 0.96) ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği (AVE = 0.56, CR = 0.94)'nin yakınsak geçerliğini destekler niteliktedir (CR>AVE) (Tablo 3).

Tablo 3. Cronbach Alpha, AVE, CR ve Korelasyon Katsayıları

Sporda Üçlü Yeterlik Algıları	SKÖ-2	SKGÖ	İNÖ			AVE	CR	α
			Sosyal Destek	İlişki Derinliği	Çatışma			
Öz-Yeterlik Ölçeği	-0.34**	0.58**	0.16*	0.24**	-0.06	0.43	0.91	0.91
Diğer-Yeterlik Ölçeği	-0.17**	0.31**	0.36**	0.41**	-0.13*	0.62	0.96	0.96
İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği	-0.27**	0.49**	0.29**	0.34**	-0.09	0.56	0.94	0.95

SKÖ-2: Spor Kaygı Ölçeği-2; SKGÖ: Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği; İNÖ: İlişki Niteliği Ölçeği
** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Güvenirlilik

Güvenirliğin test edilmesi amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları; Öz-Yeterlik Ölçeği için 0.91, Diğer-Yeterlik Ölçeği için 0.96, İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği için 0.95 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin bileşik güvenilirliğine ilişkin hesaplanan CR katsayılarının sırasıyla 0.91, 0.96 ve 0.94 olduğu, bileşik güvenilirlik koşulunun sağlandığı belirlenmiştir (CR>0.60).

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, sporda üçlü yeterlik algılarının değerlendirilmesini sağlayan Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin sınanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun için elde edilen verilerle ölçeklerin modeli arasındaki uyum doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmış, Cronbach Alpha ve bileşik güvenilirlik katsayıları incelenmiştir. Bu bölümde, çalışmanın sınırlılıkları, elde edilen bulguların yorumları tartışılacak ve çalışmanın sonuçlarıyla ilgili önerilerde bulunulacaktır.

Doğrulamalı faktör analizi sonuçları, Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türkçe formunun üç faktörlü ilişkili yapısının özgün ölçekler ile tutarlı olduğunu doğrulamıştır. Ölçekleri oluşturan maddelerin tümü özgün ölçeklerde yer alan maddelerle aynıdır (Jackson ve ark., 2011). Doğrulamalı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeksleri, ölçeklerin üç faktörlü ilişkili yapısını desteklemiştir. Model-veri uyumunun sağlanması için RMSEA ve SRMR uyum iyiliği indekslerinin 0-0.05 aralığında olması iyi uyumu, 0.05-0.10 arasında olması kabul edilebilir uyumu göstermektedir (Schermelleh-Engel ve ark., 2003). Bu çalışmada, RMSEA değeri kabul edilebilir uyum düzeyinde sonuç vermiştir. RMSEA değeri Jackson ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında 0.056 olarak bulunduğu görülmüştür. Buna göre, bu bulgunun benzerlik gösterdiği söylenebilir. SRMR değeri ise iyi uyum düzeyinde değer almıştır. Kikarenin serbestlik derecesine bölümünden çıkan sonucun 3'ten küçük olması model uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Schermelleh-Engel ve ark., 2003). Çalışmamızda elde edilen oran, model uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu oran Jackson ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında, 1.71 olarak bulunmuştur. Ayrıca NFI ve NNFI değerlerinin 0.90'ın üzerinde olması kabul edilebilir uyum, 0.95 ile 1.00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir (Bentler, 1990; Hu ve Bentler, 1999). Elde edilen NFI ve NNFI değerleri, modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermiştir. CFI değerlerinin 0.90 ile 0.94 arasında olması kabul edilebilir, 0.95 ile 1.00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir (Bentler, 1990; Hu ve Bentler, 1999). Buna göre, çalışmamızda elde edilen CFI değeri de modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermiştir. Jackson ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında CFI değeri 0.94 olarak elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, Jackson ve arkadaşları (2011) çalışmalarında IFI = 0.94 ve TLI = 0.93 uyum indekslerine de yer vermişlerdir. Bu doğrultuda, araştırmamızda incelenen ölçüm modelinin uyum indeks değerleri ile özgün çalışmada elde edilen uyum indeks değerleri ile kabul edilebilir uyum ve mükemmel uyum göstermesi yönünden benzerlik göstermektedir.

Modelin uygunluğuna karar verilirken uyum indeks değerleri yanı sıra faktör yükleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Hair ve arkadaşları (2009), 0.30-0.40 aralığındaki faktör yüklerinin yapının yorumlanması için minimum seviyeyi karşıladığını, 0.50 veya daha büyük yüklerin pratikte anlamlı kabul edildiğini, 0.70'i aşan yüklerin ise iyi tanımlanmış bir yapının göstergesi olduğunu belirtmiştir. Faktör yükleri ölçeklerin özgün versiyonunda, öz-yeterlik maddelerinde 0.60'ın üzerinde, diğer yeterlik maddelerinde 0.65'in üzerinde, ilişki temelli öz-yeterlik maddelerinde ise 0.64'ün üzerinde değerler almıştır (Jackson ve ark., 2011). Çalışmamızda bulunan madde faktör yüklerinin en düşük 0.58, en yüksek 0.82 olması, anlamlı değerler elde edildiğini ve modelin iyi tanımlanmış olduğunu göstermektedir.

Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türkçe formunun yakınsak geçerliğini incelemek için, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Öz-Yeterlik Ölçeği ile, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu, İlişki

Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ve ilişki derinliği alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Diğer-Yeterlik Ölçeği'nin İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek ve ilişki derinliği alt boyutları ile arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür. İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği'nin, Sporda Sürekli Kendine Güven Ölçeği ile arasında orta düzeyde pozitif, İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek alt boyutu ile düşük ve ilişki derinliği alt boyutu ile arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler vardır. Ölçme aracının, ilintili olması beklenen yapılarla pozitif ilişkiye sahip olduğu yönünde hipotezler kurularak yakınsak geçerlik kanıtları sağlanmaya çalışılmıştır. Bir diğer deyişle, benzer yapıları ölçen ölçme araçlarıyla örtüştüğü ölçüde yakınsak geçerlik kanıtları elde edilmektedir (Gliner, Morgan ve Leech, 2015). Buna göre, Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin yakınsak geçerliğinin desteklendiğini söyleyebiliriz.

Ölçeklerin Türkçe formunun iraksak geçerliğinin sınanmasında, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve İlişki Niteliği Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiş, iraksak geçerliğin desteklenmesi için ölçüm araçları ile arasında düşük ve negatif ilişki olması, ya da ilişki olmaması yönünde hipotezler kurulmuştur (Gliner ve ark., 2015). Öz-Yeterlik Ölçeği ile Sporda Kaygı Ölçeği-2 arasında orta düzeyde negatif ilişki bulunurken, İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutu ile arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Diğer-Yeterlik Ölçeği'nin, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ile arasında düşük düzeyde negatif yönde, İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutu ile arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler vardır. İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği'nin, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ile arasında düşük düzeyde negatif ilişki varken, İlişki Niteliği Ölçeği'nin çatışma alt boyutuyla ise arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular, kurulan iraksak geçerlik hipotezlerinin desteklendiğini göstermektedir.

Yapı geçerliğinin sınanması için başvurulan diğer yöntem, AVE ve CR katsayılarının incelenmesiydi. Yapı geçerliğinde yakınsak geçerliğin sağlandığını söyleyebilmek için ölçeğe ait tüm CR değerlerinin AVE değerlerinden büyük olması ve AVE değerinin 0.50'den büyük olması gereklidir (Fornell ve Larcker, 1981; Hair ve ark., 2009). Ancak CR katsayısının 0.60'dan büyük olması şartıyla, AVE değerinin 0.50'den küçük olmasının da yakınsak geçerliği sağlayacağı belirtilmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Çalışmamızda bulunan en düşük AVE değeri 0.43 ile öz-yeterlik ölçeğine aittir, diğer-yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterlik ölçeklerinin ise AVE değerleri 0.50'nin üzerindedir. CR katsayıları ise üç ölçek için de 0.60'tan büyüktür. Bu durumda, üç ölçek için de yakınsak geçerliğin sağlandığını söyleyebiliriz.

Ölçeklerin güvenilirliğini incelemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlık ve bileşik güvenilirlik katsayıları değerlendirilmiştir. Cronbach Alpha, Likert tipi ölçeklerde maddeler arası güvenilirliği belirlemedeki en uygun yöntemlerden biri olarak görülmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Gliner ve ark., 2015). Öte yandan iç tutarlılık ölçüsü olduğu hâlde Cronbach Alpha, homojenlik ya da tek boyutluluk hakkında bilgi vermemesi noktasında eleştirilmektedir (Schmitt, 1996; Gliner ve ark., 2015). Bu nedenle, çalışmalarda güvenilirlik rapor edilirken yalnızca Cronbach Alpha hesaplanmışsa ölçme aracının tek boyutlu olduğuna dair bilginin mutlaka verilmesi veya başka bir güvenilirlik

türünün daha hesaplanması gerektiği, aksi takdirde çalışmanın güvenilirliğinin uygun şekilde belirlenmemiş olacağı vurgulanmaktadır (Gliner ve ark., 2015). Diğer taraftan Cronbach Alpha, değişken sayısı arttıkça yüksek değerler verme eğilimi göstermektedir (Urbina, 2004). Bu noktada, bileşik güvenilirlik (composite reliability) ya da yapı güvenilirliği (construct reliability) olarak bilinen CR katsayısı, Cronbach Alpha'ya bir alternatif olarak ya da bir kontrol aracı olarak kullanılmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). Güvenirliğin varsayımı için alt sınır olarak CR katsayısının da Cronbach Alpha gibi 0.60 ile 0.70 arasındaki değerler olması beklenmektedir (Robinson, Shaver ve Wrightsman, 1991; Hair ve ark., 2009). Özgün çalışmada ölçeklere ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları öz-yeterlik, diğer-yeterlik ve ilişki temelli öz-yeterlik için sırasıyla 0.86, 0.89 ve 0.87 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda elde edilen Cronbach Alpha ve CR katsayılarının üç ölçek için de 0.70'in üzerinde değerler alması, güvenilirliğin desteklendiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın sonuçları yorumlanırken bazı sınırlılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İlk olarak araştırmanın örneklemini Türk bireysel ve takım sporcuları oluşturmaktadır. Ancak ulaşılan bireysel sporcuların ve takım sporcularının veri sayısının kısıtlılığı nedeniyle bu gruplar arasında bir karşılaştırma analizi yapılmamıştır. Gelecek çalışmalarda, bireysel sporcular ve takım sporcuları için karşılaştırma yapılması, ölçeklerin gruplar üzerindeki geçerlik ve güvenilirliğinin çeşitlendirilmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, ölçeklerin sporcu-antrenör ilişkisi bağlamında üçlü yeterlik algılarını değerlendirdiği dikkate alınmalıdır. Özellikle ilişki temelli öz-yeterliğin algılanmasında bir diğer önemli rolü oynayan, sporcu-takım arkadaşı ya da sporcu-partner arasındaki ilişkiye dayanan üçlü yeterlik algılarının değerlendirilebilmesi noktasında, takım sporcuları için rol yeterliğine (Bray, Brawley ve Carron, 2002) ilişkin ilave madde eklenmesine gerek duyulabilir. Bir diğer sınırlılık ise, araştırmada Türkçe'ye uyarlanan ölçeklerin güvenilirliğinin sınanması için tek uygulamaya dayanan yöntemlerden Cronbach Alpha ve bileşik güvenilirlik katsayılarının kullanılmasıdır. Aynı örnekleme tekrar ulaşmanın kısıtlılığı nedeniyle bu çalışmada tekrarlı ölçümlerin yapılması mümkün olmamıştır. Ölçeklerin güvenilirliğinin desteklenmesi açısından olabildiğince çok yöntemle irdelenmesi gerektiği (Erkuş, 2013), bu nedenle test-tekrar test gibi birden çok uygulamaya dayanan yöntemlerle de sınanması önemli görülmektedir.

Sonuç olarak, Öz-Yeterlik, Diğer-Yeterlik ve İlişki Temelli Öz-Yeterlik Ölçekleri'nin Türk sporcularda üçlü yeterlik algılarının değerlendirilmesinde geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Uluslararası alan yazında güncelliğini koruyan üçlü yeterlik algıları modeline (Lent ve Lopez, 2002) dayanan, bilişsel ve davranışsal birçok değişken ile ilişkili olan sporda üçlü yeterlik algılarının, Türkçe alan yazında incelenmesinin spor psikolojisi araştırmalarına ışık tutacağı; özellikle antrenör ve sporcu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılara ve spor psikologlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazar notu:

Bu çalışma, 13-16 Kasım 2019 tarihlerinde Antalya-Türkiye'de düzenlenen 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde "Üçlü Yeterlik Algıları Envanteri'nin Türkçe'ye Uyarlanması" başlığıyla sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Nurgül KESKİN AKIN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: nkeskin@agri.edu.tr

Kaynaklar

1. **Aksu, G., Eser, M. T. ve Güzeller, C. O.** (2017). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal eşitlik modeli uygulamaları. İstanbul: Detay Yayıncılık s. 25-26.
2. **Akyol, A., Altıntaş, A., Sezer, G. ve Aşçı, F. H.** (2016, Kasım). Spor Kaygı Ölçeği-2'nin yapı geçerliği ve güvenilirliği: doğrulayıcı faktör analizi. 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, pp. 616, Antalya, Turkey.
3. **Bandura, A.** (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
4. **Bandura, A.** (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (Eds.). *Self-efficacy in changing societies* (pp. 1-46). New York: Cambridge University Press.
5. **Barling, J. and Abel, M.** (1983). Self-efficacy beliefs and tennis performance. *Cognitive Therapy and Research*, 7(3), 265-272.
6. **Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., and Ferraz, M.** (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine*, 25(24), 3186-3191.
7. **Beauchamp, M. R. and Whinton, L. C.** (2005). Self-efficacy and other-efficacy in dyadic performance: riding as one in equestrian eventing. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 27, 245-252.
8. **Bentler, P. M.** (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238.
9. **Bray, S., Brawley, L. R., and Carron, A. V.** (2002). Efficacy for interdependent role functions: evidence from the sport domain. *Small Group Research*, 33, 644-666.
10. **Brislin, R. W.** (1986). The wording and translation of research instruments. In W. J. Lonner, J. W. Berry (Eds.). *Field Methods in Educational Research* (p.137-164). Newbury Park, CA: Sage..
11. **Cheon, S. H. and Song, Y.** (2017). Validation of Tripartite Efficacy Scale in physical education. *The Korean Journal of Physical Education*, 56(6), 175-190.
12. **Çelik, H. E. ve Yılmaz, V.** (2016). *LISREL 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi: temel kavramlar – uygulamalar – programlama* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık s. 150.
13. **Dunlop, W. L., Beatty, D. J., and Beauchamp, M. R.** (2011). Examining the influence of other-efficacy and self-efficacy on personal performance. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33, 586-593.
14. **Engür, M., Tok, S. ve Tatar, A.** (2006, Kasım). *Durumluluk ve Sürekli Sportif Güven Envanterlerinin Türkçeye uyarlanması*.9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresine sunulan bildiri, Spor Bilimleri Derneği/Muğla Üniversitesi, Muğla.
15. **Erkuş, A.** (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık s. 139.
16. **Fornell, C. and Larcker, D. F.** (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
17. **Gairns, F., Whipp, P. R., and Jackson, B.** (2015). Relational perceptions in high school physical education: Teacher- and peer-related predictors of female students' motivation, behavioral engagement, and social anxiety. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-13.
18. **Gliner, J. A., Morgan, G. A., Leech, N. L.** (2017). *Research methods in applied settings an integrated approach to design and analysis* (3th ed.) New York: Routledge. p. 211.
19. **Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E.** (2009). *Multivariate data analysis* (7th edition). Prentice Hall. p.126.
20. **Hampson, R. and Jowett, S.** (2014). Effects of coach leadership and coach-athlete relationship on collective efficacy. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 24, 454-460.
21. **Hu, L. T. and Bentler, P. M.** (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
22. **Jackson, B. and Beauchamp, M. R.** (2010a). Efficacy beliefs in coach-athlete dyads: Prospective relationships using actor-partner interdependence models. *Applied Psychology: An International Review*, 59(2), 220-242.
23. **Jackson, B. and Beauchamp, M. R.** (2010b). Self-efficacy as a metaperception within coach-athlete and athlete-athlete relationships. *Psychology of Sport and Exercise*, 11, 188-196.

24. **Jackson, B., Beauchamp, M. R. and Knapp, P.** (2007). Relational efficacy beliefs in athlete dyads: An investigation using actor-partner interdependence models. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29, 170-189.
25. **Jackson, B., Gucciardi, D. F. and Dimmock, J. A.** (2011). Tripartite efficacy profiles: a cluster analytic investigation of athletes' perceptions of their relationship with their coach. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33, 394-415.
26. **Jackson, B., Gucciardi, D.F., Lonsdale, C., Whipp, P.R., and Dimmock, J. A.** (2014). "I think they believe in me": the predictive effects of teammate- and classmate-focused relation-inferred self-efficacy in sport and physical activity settings. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 36, 486-505.
27. **Jackson, B., Knapp, P., and Beauchamp, M. R.** (2009). The coach-athlete relationship: a tripartite efficacy perspective. *The Spor Psychologist*, 23, 203-232.
28. **Jackson, B., Myers, N. D., Taylor, I. M., and Beauchamp, M. R.** (2012a). Relational beliefs in physical activity classes: A test of the tripartite model. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 34, 285-304.
29. **Jackson, B., Whipp, P. R., Chua, K. L. P., Pengelley, R., and Beauchamp, M. R.** (2012b). Assessment of tripartite efficacy beliefs within school-based physical education: instrument development and reliability and validity evidence. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 108-117.
30. **Jackson, B., Whipp, P.R., Chua, P. K. L., Dimmock, J. A., and Hagger, M. S.** (2013). Students' tripartite efficacy beliefs in high school physical education: Within- and cross-domain relations with motivational processes and leisure-time physical activity. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 35, 72-84.
31. **Kenny, D. A. and Acitelli, L. K.** (2001). Accuracy and bias in the perception of the partner in a close relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(3), 439-448.
32. **Lent, R. W., and Lopez, F. G.** (2002). Cognitive ties that bind: a tripartite view of efficacy beliefs in growth-promoting relationships. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21, 256-286.
33. **MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., and Hong, S.** (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.
34. **Martin, J. J. and Gill, D. L.** (1991). The relationships among competitive orientation, sport-confidence, self-efficacy, anxiety, and performance. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 13, 149-159.
35. **Moritz, S. E., Feltz, D. L., Fahrbach, K. R., and Mack, D. E.** (2000). The relation of self-efficacy measure to sport performance: a meta-analytic review. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 71(3), 290-294.
36. **Morrison, M. A. and Lent, R. W.** (2014). The advisory working alliance and research training: test of a relational efficacy model. *Journal of Counseling Psychology*, 61(4), 549-559.
37. **Norusis, M. J.** (2010). *SPSS 17.0 advanced statistical procedures companion*. Chicago: SPSS, Inc.
38. **Nunnally, J. C. and Bernstein, I. H.** (1994). *Psychometric theory* (3th ed.). New York: McGraw-Hill. p. 248-292.
39. **Öncü, E., Feltz, D. L., Lirgg, C. D., and Gürbüz B.** (2018). The examination of the psychometric properties of the Turkish Collective Efficacy Questionnaire for Sports. *Acta Gymnica*, 48(1), 27-35.
40. **Özabacı, N.** (2011). İlişki Niteliği Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167.
41. **Pierce, G. R., Sarason, I. G. and Sarason, B. R.** (1991). General and relationship based perceptions of social support: Are two constructs better than one? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 1028-1039.
42. **Pineau, T. R., Glass, C. R., Kaufman, K. A., and Bernal, D. R.** (2014). Self- and team-efficacy beliefs of rowers and their relation to mindfulness and flow. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 8, 142-158.
43. **Robinson, J. P., Shaver, P. R. and Wrightsman, L. S.** (1991). *Measures of personality and social psychological attitudes*. San Diego: Academic Press.
44. **Saville, P. D., Bray, S. R., Ginis, K. A. M., Cairney, J., Marinoff-Shupe, D., and Pettit, A.** (2014). Sources of self-efficacy and coach/instructor behaviors underlying relation-inferred self-efficacy (rise) in recreational youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 36, 146-156.
45. **Saville, P. D., and Bray, S. R.** (2016). Athletes' perceptions of coaching behavior, relation-inferred self-efficacy (RISE), and self-efficacy in youth sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 28, 1-13.

46. Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
47. Schmitt, N. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological Assessment*, 8(4), 350-353.
48. Short, S. E., Sullivan, P., and Feltz, D. L. (2005). Development and preliminary validation of the Collective Efficacy Questionnaire for Sports. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 9, 181-202.
49. Sklett, V. H., Loras, H. W. and Sigmundsson, H. (2018). Self-efficacy, flow, affect, worry and performance in Elite World Cup Ski Jumping. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-9.
50. Smith, R. E., Smoll, F. L., Cumming, S. P., & Grossbard, J. R. (2006). Measurement of multidimensional sport performance anxiety in children and adults: The Sport Anxiety Scale-2. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 28, 479-501.
51. Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistic* (6th edition). New Jersey: Pearson.
52. Urbina, S. (2004). *Essentials of psychological testing*. New Jersey: John Wiley & Sons. p. 131.
53. Vealey, R. S. (1986). Conceptualization of sport-confidence and competitive orientation: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of Sport Psychology*, 8, 221-246.
54. Wang, C. (2019). Customer participation and the roles of self-efficacy and adviser-efficacy. *International Journal of Bank Marketing*, 37(3), 241-257.
55. Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(özel sayı), 74-85.
56. Yıldırım, F. (2013). *Sportif Sürekli Kendine Güven Alt Ölçeğinin uyarlanması ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerde sportif sürekli kendine güvenin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.